

علیرضا اسپهبد

«مفهومی» برای القای پیامشان به راه‌های مستقیم‌تر و سراسر است‌تر نوسل می‌جویند. آغداشلو برای توضیح این تناقض به تجربه‌های او به‌عنوان یک گرافیک‌اشاره می‌کند. مجابی مشخصه‌های بارز آثار دهه هفتاد (تا سال ۷۵) نقاش را که به‌زعم او در عین حال تکامل یافته‌ترین آثار او هستند چنین می‌شمارد: فاصله‌گیری از پرداخت صریح و سریع به مضمون، حرکت از شگردهای شتاب‌آلود و آگاهانه گرافیکی به آئین صبورانه و پیچیده نقاشی؛ فراروی از مضامین اجتماعی به مفاهیم هستی‌شناختی؛ نزدیک شدن به تعادل بین انتظام درونسی و معماری صوری آثار؛ گرایش به رنگ‌آمیزی آزاد، خشن و اغراق‌آمیز؛ حضور فضاهای متفاوت و لایه‌های منطبق برهم در سطح تابلو؛ حضور پراهمیت پس زمینه؛ پدیدار شدن «شُرّه»‌های رنگی در ترکیب‌بندی؛ و...

مجموعه‌ای از آثار علیرضا اسپهبد نقاش و گرافیک‌ساز مطرح سه دهه گذشته ایران، منتشر شده است. این مجموعه که برخی از آفریده‌های اسپهبد در فاصله سال‌های ۱۳۵۰ تا ۱۳۷۶ را شامل می‌شود، دوره‌های مختلف هنرآفرینی او را دربر می‌گیرد: دوره «کلاغ‌ها»، دوره‌های مدادرنگی و پاستل که همزمان با سال‌های تحصیل در لندن است، دوره دهه ۶۰، و دوره نیمه اول دهه هفتاد... آیدین آغداشلو و جواد مجابی هر یک طی مقاله‌ای به توضیح جنبه‌های گوناگون نقاشی‌های اسپهبد پرداخته‌اند. آغداشلو، او را یک نقاش «مفهومی» می‌داند، نقاشی که «راوی بی‌طرف منظره‌ها و اشیاء و نقش‌های تزئینی نیست». نقاشی است که پیامی دارد و این پیام را «از راهی غیرمستقیم - و هنرمندانه - منتقل می‌کند». در حالی که نقاشان

اسپهبد، خود گفته است: «من رنگ را همیشه به‌عنوان مضمون و محتوا پیاده می‌کنم، نه به‌خاطر زیبایی‌اش؛ رنگ هر جا که آمده یک نقشی را عهده‌دار بوده و منظوری را متعهد بوده است... در درگیری دورنسی‌ام همیشه آبستراکسیون به‌سود فیگور و در نهایت به‌نفع مفهوم‌گرایی عقب می‌نشیند...» و این مفهوم‌گرایی چیزی است که هم آغداشلو و هم مجابی بر آن انگشت گذاشته‌اند.

... باری آنچه گفتنی است این دو مقاله مفصل درباره هنر و اندیشه اسپهبد گفته‌اند. حضور این نوشته‌ها در کنار مجموعه‌ای از آثار متعلق به گستره وسیعی از سه دهه خلاقیت یکی از بزرگ‌ترین نقاشان دوران معاصر ایران، مجموعه‌ای که رام دست و نگاه و حوصله ماست - فرصتی فراهم آورده است که بتوانیم با فراغ بال سرنخ‌هایی از راز بزرگ تأثیرگذاری و ماندگاری هنر اسپهبد را کشف کنیم؛ فرصتی که در نمایشگاه‌ها یا گالری‌ها به‌ندرت دست می‌دهد؛ به‌خصوص که اسپهبد همیشه خود را از آوازه‌گری‌های رایج دور نگه داشته و تمایل چندانی به برگزاری نمایشگاه به‌هر قیمت، نشان نمی‌دهد. هر چند ایده‌آل این است که آثار ابتدا در نمایشگاه در اندازه‌های واقعی دیده شوند و بار و بارهای دیگر در مجموعه‌هایی از این نوع مورد مذاقه و بررسی‌های سبک‌شناختی و فنی قرار بگیرند. اگر بخواهیم ویژگی آثار اسپهبد را فقط در چند جمله بیان کنیم، می‌توانیم بگوئیم که این آثار ریشه‌های عمیقی در خاک زمین و زمانه خود دارند. اسپهبد متولد ۱۳۳۰ است. دست کم چهار رویداد مهم را در زندگی خود تجربه کرده است: شکست آغاز دهه ۳۰، عصیان پایان دهه ۴۰، انقلاب، و جنگ. هنرمند به‌مدد شاخک‌های حسی قوی خود و نگاه ژرف و جستجوگرش این رویدادها را گرفته، آن‌ها را از فردیت خلاق خود عبور داده و شکل‌بندی (Formation)‌هایی از خط و رنگ و بافت پدید آورده است، که برانزده‌ترین صفت برای آن‌ها صفت مهیب است. این کتاب یادگاری ماندگار از روح دوران ما خواهد ماند.